

ivn scep br edd

Vecht & Plassengebied

winternummer

Jaargang 35 2020

IVN Vecht & Plassengebied laat jong en oud beleven hoe leuk, gezond én belangrijk natuur is. Dat doen we d.m.v. natuuractiviteiten, cursussen, projecten en campagnes. Zelf leren en doen staan altijd centraal. Zie ook onze website <https://www.ivn.nl/afdeling/vecht-en-plassengebied>

De Bres is het tijdschrift voor de leden en donateurs van de IVN afdeling Vecht & Plassengebied. Wij zijn actief in het gebied aan weerszijden van de Vecht met daarin de plaatsen Utrecht, Leidsche Rijn, Vleuten-de Meern, Maarssen, Breukelen, Loosdrecht en Loenen. Dit is een zeer gevarieerd landschap met een rijke natuur. In het gebied organiseren we wandelingen, lezingen en cursussen. Op deze manier proberen we mensen zoveel mogelijk van het landschap te laten genieten en te laten ervaren hoe bijzonder de natuur is.

Nog geen lid? Ontdek de natuur met het IVN! Bovendien steun je als lid ons werk. Wij willen voor iedereen de natuur dichterbij brengen. Ook voor wie het niet vanzelfsprekend is, zoals ouderen, chronisch zieken en kinderen. Jouw lidmaatschap helpt daarbij!

Vanaf € 2,- per maand ben je al lid, meld je aan via de website <https://www.ivn.nl/steun-ivn/word-lid>

Bericht van de voorzitter

Beste mensen, Wanneer deze Bres verschijnt, is 2020 al een tijdje onderweg. Toch wens ik jullie nog een goed en natuurrijk 2020 toe. Ondertussen is op 14 januari de nieuwe natuurgidsenopleiding met 29 deelnemers van start gegaan. Deze natuurgidsenopleiding wordt samen met de IVN-afdeling Nieuwegein, IJsselstein e.o. georganiseerd. Vanaf deze plek wens ik alle cursisten een leerzame en een gezellige opleiding toe. Het cursusteam, mentoren en docenten wil ik alvast bedanken voor hun inzet om deze opleiding tot een succes te maken.

Het excursieprogramma voor 2020 is klaar. Als je nog een idee hebt voor een aanvullende excursie, schroom dan niet om deze te organiseren. Meld deze pop-up excursie wel aan bij de excursiewerkgroep en de werkgroep communicatie dan kan deze nog op de website geplaatst worden. De werkgroep communicatie heeft een handleiding communicatie voor gidsen gemaakt en deze per mail onder de gidsen verspreid. De handleiding maakt duidelijk wat de gids voor de communicatie moet doen en wat de rol van de werkgroep daarbij is. In de handleiding staan ook tips en trucs voor het maken van een persbericht en foto's.

Ook heeft o.a. Richard Tukker het initiatief genomen om verschillende audiotours te gaan maken. Hij begint met een aantal

tours in Utrecht. Deze tours zullen jullie in de toekomst kunnen vinden op de IVN route-app. Mochten jullie nog ideeën voor wandel-, fiets- en vaarroutes binnen onze afdeling hebben, laat het dan weten.

Onze afdeling is partner geworden van het Geopark Heuvelrug i.o. Ook zij zijn op zoek naar natuur- en cultuurverhalen uit onze afdeling. Voor verdere informatie verwijs ik u graag door naar het artikel in deze Bres over dit Geopark i.o.

Als afdeling gaan we voor U-centraal, een grote welzijnsorganisatie in de stad Utrecht, een groene waarderingdag voor mantelzorgers organiseren. Deze dag is bedoeld om de mantelzorgers een dagje uit aan te bieden, waar zij kunnen bijtanken en met elkaar ervaringen kunnen uitwisselen. (zie ook <https://trainingen.u-centraal.nl/cursus/waarderingdag>) Marijke Zoetelief en Jan van Schooten trekken de organisatie van deze dag in april in Vechtenstein. Indien deze dag bevalt, kunnen er in de toekomst meerdere van deze dagen georganiseerd gaan worden.

Ik sluit deze bijdrage van mij af met dezelfde oproep als in het vorige nummer van de Bres. Omdat Eugenie Weenink aangegeven heeft zich bij de volgende Algemene Ledenvergadering niet herkiesbaar te stellen is het bestuur op zoek naar kandidaten voor de functie van algemeen bestuurslid. Het bestuur komt ongeveer 5 keer per jaar op een avond bij elkaar om allerlei zaken betreffende de afdeling met elkaar te bespreken. Verder wordt er af en toe tussendoor per mail beslissingen genomen. Heb je zin om je eens als bestuurslid te verdiepen in wat er allemaal in de afdeling speelt? Laat het mij dan weten.

John van Himbergen,

Duurzaamheid en reclame gaat dat samen?

Utrecht is de eerste stad die een volledig duurzame reclamemast krijgt, waarbij de mast bovendien functioneert als bijenhotel. Deze komt langs de A2 te staan, ter hoogte van The Wall.

De reclamemast krijgt een maximale hoogte van 30 meter en is volledig duurzaam. Zo is de mast gemaakt van hergebruikte materialen van oude masten. Het bovenste deel van de mast krijgt twee digitale reclameschermen van 9 bij 12 meter met led-verlichting, die zich qua lichtsterkte automatisch aanpassen aan het omgevingslicht.

's Nachts is de verlichting tussen 01.00 uur en 05.00 uur altijd uit.

De mast zelf gaat functioneren als bijenhotel. De mast krijgt een honingraatstructuur van staal, gevuld met FSC-houten delen en nestkasten voor de bijen.

Voeding krijgen de bijen via de bloemen in de berm, speciaal daarvoor ingezaaid en samengesteld uit biologisch meerjarig bloemenzaad. De gemeente Utrecht biedt met de komst van deze bijzondere mast en de inrichting van de berm een nestelplek voor wilde bijen, hommels en vlinders. Utrecht is de eerste stad in de wereld die een reclamemast krijgt die óók functioneert als bijenhotel.

In de kijker

Huis Den Eyck

In de boomgaard aan de Eikslaan in Haarzuilens met de ingang recht tegenover de Bochtdijk, ligt een vierkante plaat van Cortonstaal met langs de rand het opschrift: Hier stond tot halverwege de 19e eeuw Huis Den Eyck, een soort kasteel met de status van een versterkt huis. Het was een van de vele versterkte huizen en kastelen die machtige families in de Middeleeuwen bouwden op de stroomrug van de Oude Rijn. Andere kastelen uit deze periode zijn De Haar, Den Ham en Termij. In het midden van de plaat staat een model van Den Eyck en de bijbehorende tuinen. Met er naast het volgende gedicht

De oudste belening van Den Eyck door de Heer van Vianen aan Loef van Ruwiel vond plaats in 1391. Loef van Ruwiel had de status van vazal of leenman. Een leenman gaf zijn bezit aan de leenheer, die hem in ruil daarvoor veiligheid en een ambt schonk. Rond 1500 werd Herman van Ravenswaaij eigenaar van het huis. Het bleef tot 1763 in de familie en wordt dan gekocht door de weduwe van Marcelis de Swart. In 1764 wordt Den Eyck gekocht door Jan Maarten de Monchy, die de hofstede op zijn beurt in 1772 verkoopt aan baron van Utenhove, heer van Bottestein. In 1780 wordt Den Eyck gekocht door Herman Angelkot die er als laatste vaste bewoner tot 1835 woonde, waarna het huis in verval raakte.

Den Eyck komt niet voor in de lijst van ridderhofsteden die in 1536 werd vastgesteld. De oorzaak is waarschijnlijk dat de familie Van Ravenswaaij niet riddermatig bevonden werd. Over de bewoners is verder het volgende te vertellen: In 1634 raakte Gijsbert van Ravenswaaij gewond tijdens een katholieke eredienst en stierf aan

zijn verwondingen; Marcelis de Swart was buitengewoon gezant aan het hof van de tsaar; Maurits Carel baron van Utenhove, heer van Bottestein wilde zich met zijn koets snel kunnen verplaatsen van zijn ene kasteel naar het andere en bovendien op zondag naar de kerk in Vleuten kunnen gaan. In 1773 vroeg hij daarom toestemming om van de zandweg tussen 't Hof Terweyde tot aan de Haar een rijweg te maken.

Wanneer je toch in de boomgaard bent, loop dan via de Eikslaan door naar het Haarpad. Links staan naast het pad prachtige oude holle Knotwilgen, Mooier van vorm zul je ze niet tegenkomen. Het kernhout dat bomen hun stevigheid geeft is bij deze Wilgen zo goed als verdwenen. Je kunt hier zien hoe dun het deel van de stam is dat voor het transport van vocht en voedingsstoffen tussen de wortels en de kroon zorgt.

Jaap Stavenuiter

Waar nu
fruitbomen bloeien
stond ooit een huis
sterk als een eik.
Omgeven door water
woonden er heren
vergeven van aanzien en geld.

Martin van Genderen

Op dinsdag 14 januari 2020 is de IVN natuurgidsenopleiding gestart, een opleiding tot natuurgids die wordt verzorgd door de IVN-afdelingen Nieuwegein-IJsselstein e.o. en Vecht & Plassengebied. De opleiding omvat 30 theorieavonden en 30 praktijklessen. Dat komt neer op twee keer per maand op dinsdagavond een theorieles en op de zaterdag daarop gevolgd door een praktijkles. Het kennismakingsweekend wordt gehouden van 20 t/m 22 maart in het Koos Vorrinkhuis in de Lage Vuursche. De diploma-uitreiking staat gepland op zaterdag 10 juli 2021.

Er was veel belangstelling voor de opleiding: in januari wordt gestart met een groep van 29 cursisten. Het cursusteam bestaat uit Joop Bouwman, Titia Kan-Boot, Jan van Schooten, Lieneke van Vuuren-Ippel, Ineke van Werven en Martin van Genderen. Zo'n opleiding vergt een gedegen voorbereiding, zeker wanneer twee afdelingen samen de organisatie op zich nemen. Vanwege die samenwerking deze keer een interview met Martin van Genderen van de afdeling Nieuwegein-IJsselstein e.o.

De eerste vraag van het interview is dan ook hoe hijzelf bij het IVN is terecht gekomen?

Martin: 'Ik ben via mijn vriendin Cecile Kuipers bij het IVN terecht gekomen. Zij heeft ongeveer twaalf jaar geleden de natuurgidsenopleiding gedaan. Omdat ik het leuk vond, heb ik lange tijd als een soort zij-instromer bij activiteiten meegelopen. Toen de afdeling vier jaar geleden bestuurloos dreigde te worden ben ik bestuurslid geworden. Momenteel ben ik secretaris en waarnemend voorzitter van de afdeling en actief in het cursusteam. Heel af en toe ben ik ook gids, maar nu even niet. Wat de natuur in de regio betreft gaat mijn belangstelling in de eerste plaats uit naar de rivier de Lek en de uiterwaarden. Er wordt daar in het kader van het project 'Ruimte voor de rivier' volop gewerkt aan natuurontwikkeling. Er zijn natte slikrijke oevers ontstaan waar planten die lange tijd zeldzaam waren nu weer voorkomen, net als steltlopers (pleviers), lepelaars e.d. Het is net of je er langs de Waddenzee loopt. Er zijn nieuwe geulen gegraven en de vegetatie is groteneels spontaan ontstaan. Door de stroming blijft de begroeiing op de oevers van de geulen vanzelf in stand

en de rest komt aanwaaien en stromen. Naast de Lek wordt de regio doorkruist door de Hollandsche IJssel met als zijtakken de Kromme IJssel en de Enge IJssel'

'In het centrum van Nieuwegein ligt rond een oud kasteeltje het park Oudegein. De voormalige eigenaar heeft bij verkoop van de grond bedongen dat het park in stand wordt gehouden. Het park is op een natuurlijke manier ingericht met vrienden, boomgaard en natte hooilanden. In het park lag ooit het klooster Oudegein waarvan de resten in de ondergrond zijn verdwenen. Bij de aanleg van een fietspad kwamen er nog schedels van nonnen tevoorschijn. Het aan de zuidzijde gelegen 'Hoge Landen', (IJsselbos) maak onderdeel uit van het park'.

Martin: 'Ik ben geboren in Leerdam en vanwege detachering van mijn vader zijn we meerdere keren verhuisd. Eerst naar Den Haag waar ik op de kleuterschool heb gezeten. Daarna de lagere school in Weert. Daarna volgde Gorkum waar ik in die tijd de middelbare school en de Pedagogische Academie gevolgd heb. Later heb ik in Utrecht biologie gestudeerd en vervolgens volgde de stap naar Nieuwegein. In Gorkum, zo je wilt Gorinchem ben ik lid geworden van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN). Twee maal per week, op zaterdag- en zondagmiddag gingen we op excursie naar de Biesbosch of langs de rivier planten determineren en vogels spotten. In mijn tijd kon je lid zijn t/m je 23e, een leeftijdsgrens die ook gold voor de leiding; het was toen een club voor en door jongeren. Tegenwoordig is de leeftijdsgrens opgetrokken naar 25 jaar.

Tijdens de opleiding aan de Pedagogische Academie moesten we net als bij de Natuurgidsenopleiding gedurende vier seizoenen de natuur in een gebied volgen. In dit geval de Niemandshoek, in de Alblasserwaard. Tijdens mijn studie biologie in Utrecht met specialisatie vegetatie en planten, ben ik lid geworden van de Vogelwacht Utrecht. Ik werd er coördinator voor de stad Utrecht wat inhoudt dat je de excursies organiseert. Nu ben ik niet meer dan belangstellend lid. Voor de studie biologie ben ik afgestudeerd op een onderzoek in Colombia naar hoe boven in bomen mossen reageren wanneer er regenwater doorheen stroomt, een bijzonder onderzoek.

Een paar jaar geleden ben ik ook lid geworden van het KNNV. Eigenlijk kijk ik altijd wel naar planten als ik wandel'.

Martin: 'Ik wil wel even kwijt dat waar de natuur of luchtkwaliteit in het geding is, de economie op het gekke af steeds weer voorrang krijgt. Weilanden zijn ondertussen verworpen tot groene woestijnen; wat ik daarbij voel geeft het woord Landschapspijn op een juiste manier weer. Hoe kun je de weinige natuur die we hebben ook nog willen vernietigen. Een ander voorbeeld: op de A2 onder Utrecht was de maximum snelheid 100 km per uur. Er kwam stil asfalt wat er voor zorgde dat de geluidsoverlast minder en de lucht schoner werd. De verbetering wordt dan weer te niet gedaan door de maximum snelheid te verhogen naar 130 km per uur. Gelukkig lijken we nu weer naar 100 te gaan. Met vliegen vanaf Schiphol gaat het net zo. We hebben nu een minister voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Het zou goed zijn om een minister te hebben voor natuur en milieu. Het is maar goed dat we geacht worden aan Europese regels te voldoen'.

'Om positief te eindigen iets over de twee mooiste stukjes natuur hier in de buurt, 'Zouweboezem' bij Lexmond, een oud stukje polder met blauwgrasland, rietland en een molentje erin: natuur zoals het was. Hier broeden moerasvogels zoals de zwarte stern, porseleinhoen, cetti's zanger, snor en bruine kiekendief. Verder de zandduintjes (rivierduintjes) langs de rivier. Op een paar vierkante meter kun je daar zomaar 50 soorten planten vinden. Het mooiste gebied van Nederland blijft voor mij de Waddenzee en het Waddeneiland Schiermonnikoog.

Martin: 'We zijn in onze afdeling blij met de jeugdgroep die eenmaal per maand bijeenkomt, en daarbij zoveel mogelijk de natuur in gaat om planten, bodemdierpjes, waterdierpjes of insecten te zoeken. Of om dingen als vogelhuisjes of insectenhôtels te maken. Er moet heel wat energie in worden gestoken om zo'n jeugdgroep in stand te houden. De afdeling heeft een zekere faam op het gebied van het determineren van planten. Frans Kok geeft om de paar jaar een cursus op dat gebied. Na het bespreken van de kenmerken van bloemen en planten en het gebruik van de flora, worden in groepjes wilde planten gedetermineerd aan de hand van

een determineer sleutel: je leert
zoiets alleen door het zelf te doen.
Jaap Stavenuiter

p.s.
Nieuwegein is een voormalige
groeikern, in 1971 ontstaan na
de samenvoeging van Jutphaas
en Vreeswijk. De naam Nieuwe-
gein is bedacht als tegenhanger
van de naam van Huis / Kasteel
en landgoed Oudegein. Houten is
een groeikern, ontstaan rond het
gelijknamige dorp. IJsselstein is een
pittoresk stadje met mooie oude
gebouwen.

In 2003 heeft beeldend kunstenaar Marcel Blekendaal de polderwachter in het Hollandse landschap geïntroduceerd. Een boswachter zonder bos, maar met weilanden. De polderwachter maakt wandelingen in de polder, op klompen, met een polsstok. Als 'beeldend kunstenaar' werkt hij aan de verbeelding van de polder. Niet met objecten, niet met schilderijen, maar met mooie, spannende verhalen en af en toe een indrukwekkende gebeurtenis. Uw 'beeld van de polder' zal na de wandeling nooit meer hetzelfde zijn. De polderwachter is een wandelend kunstwerk en vertelt verhalen. Geïntroduceerd door zijn maker om het landschap niet verder te vullen met fysieke objecten. De polderwachter is even aanwezig, werkt aan een imaginair beeld en verdwijnt dan weer. Hij laat niets anders achter dan zijn voetstappen.

Op de Bres voor de boer

Ik houd van grutto's en polderslootjes. Klompen, koeien, kieviten, klaver en een weids uitzicht. Allemaal het domein van de boer. Ik ben, puur uit eigenbelang, dus voor de boer. Maar dan wel voor een boer met kieviten en koeien.

Hierbij wil ik een voorstel doen voor een kleine wijziging in de omschrijving van het beroep 'boer'. Nu staat er in de Dikke van Dale: [iem. die een agrarisch bedrijf leidt]. En wat mij betreft wordt dat: [iem. die met een agrarisch bedrijf zorg draagt voor het behoud van het Hollandse landschap].

Dan zijn natuurmonumenten en staatsbosbeheer op sommige plekken dus ook opeens 'boer' en dan zijn een nertsenfokker en een bedrijfsleider van een varkensflat dus geen boer meer. Dat maakt het meteen wat makkelijker in voor of tegen zijn. Ik ben voor de boer maar tegen managers in de industriële vleesproductie.

De afgelopen tijd blijkt wel dat voor veel boeren het beroep niet leuk meer is. En dat snap ik wel. Boer word je omdat je van dieren houdt, omdat je van het buitenleven houdt, omdat je graag de traditie van generaties op een boerderij voortzet. Niet omdat je eigenlijk boekhouder had willen worden. Maar dat ben je wel als boer: boekhouder. Wij hebben in Nederland alles heel goed voor mekaar met wetten en regels. Die ook nog eens om de haverklap veranderen. En dat maakt het boeren er niet leuker op.

Maar hoe maak je van een boze boer een blije boer? Ik denk dat ze erg geholpen

zouden zijn met onze waardering. Maar wat moeten we dan waarderen? Wat hebben wij als burgers en buitenlui aan een boer? Naast het feit dat ze 's zondagsavonds zoekend naar vrouwen zorgen voor goeie kijkcijfers? Misschien weer ouderwets als leverancier voor ons voedsel? Ik schreef het al eens eerder: als je weet waar je biefstuk in de wei heeft gestaan smaakt hij later als hij op je bord ligt echt een stuk lekkerder. Er zijn hier in de omgeving al een paar kleine winkeltjes bij boerderijen waar je boter, kaas en eieren kan halen. Ga eens kamperen bij de boer, maak een wandeling door 't boerenland (al dan niet op klompen) of trek je energie van de zonnepanelen van het dak van de koeienstal.

Waardering voor het werk van onze boeren betekent dus dat de burgers er wat aan moeten hebben. En dat zit niet het produceren van zo goedkoop mogelijk Hollands varkensvlees als grondstof voor York- of Parmaham. Een boer heeft zijn schapjes in de wei en levert ieder voorjaar het vlees voor de shoarma van de lokale Turkse snackbar.

Ook voor de boeren zou moeten gelden dat hun activiteiten niet economisch gedreven zijn maar echte waarderingwaardes hebben: Tastbaar, zichtbaar en eetbaar.

Zo wordt het publiek weer trots op de lokale boeren, worden de boeren weer trots op hun land en zo wordt boer weer het mooiste beroep (op polderwachter na, maar dat unieke beroep is reeds bezet).

de polderwachter

Wat voor weer vandaag?

Winterlippen

In de winter kan het weer in de regel twee kanten op. (Super)zacht met minderig, bewolkt en regenachtig weer of helder, koud en vorst. Om met het zachte sombere wisselvallige weer te beginnen; dit ontstaat doordat tropische luchtmassa's vanaf de Atlantische Oceaan naar het noorden opdringen. In onze omgeving koelt deze af en omdat koudere lucht minder waterdamp kan bevatten condenseert dat tot dikke wolkenlagen die in de nabijheid van depressies ook veelvuldig regen brengen. Boven het land koelt de lucht nog wat verder af en daardoor is het vaak ook nog nevelig onder het wolkendek. De relatieve luchtvochtigheid ligt vaak ver boven de 90%.

Zonnig en rustig weer gaat in de winter gepaard met een koud weertype. Polaire luchtmassa's

hebben in onze regio doorgaans een lage relatieve luchtvochtigheid. Mocht het van oorsprong toch vrij vochtig zijn, bij bijvoorbeeld -50°C in Lapland 95%, dan warmt het op transport naar onze omgeving voldoende op om schijnbaar droger aan te voelen. Omgekeerd aan het bovenstaande voorbeeld met het toenemen van de relatieve luchtvochtigheid van afkoelende tropische lucht daalt de relatieve luchtvochtigheid wanneer koude lucht opwarmt. Immers de opgewarmde lucht, waar het nog steeds 10°C vriest, bevat nog steeds evenveel water maar de relatieve luchtvochtigheid is dan een stuk lager. De opgewarmde lucht moet meer water opnemen om dezelfde relatieve luchtvochtigheid te verkrijgen. Dat water om te verdampen in de drogere lucht is boven land niet aanwezig. Het klaart dus op in de drogere lucht, de zon schijnt.

De luchtvochtigheid buiten kan dalen tot onder de 50%. Deze lucht dringt uw huis binnen en warmt

nog verder op tot rond de 20°C. Daardoor kan de luchtvochtigheid nog verder dalen tot onder de 25%. U kunt in deze situaties dan te maken krijgen met o.a. winterlippen, droge gebarsten lippen. Eigenlijk veroorzaakt door uitdroging bij in dit geval te droge koude luchtmassa's in de winter.

Niet alleen in de winter kan dit optreden, met name ook het voorjaar is er berucht om als zeer koude polaire lucht in april ons land aan doet en dicht bij het aardoppervlak opwarmt tot 23°C en waarbij de relatieve luchtvochtigheid buiten kan dalen tot 19%, zoals ik dat eens gemeten heb op 17 april 2003. Incidenteel worden zulke lage waarden tot rond de 20% ook in andere seizoenen waargenomen, laatselijk nog in de snikhete zomer van 2018 op 27 juli, toen de relatieve luchtvochtigheid op 22% uitkwam bij 36,6°C.

Dit zijn de effecten van onbehaaglijk weer, maar wat dat nu precies is zullen we een volgende keer uit de doeken doen.

Nieuwe natuurgidsen-opleiding van start

Na intensieve voorbereiding is in januari weer een natuurgidsenopleiding van start gegaan.

De opleiding wordt verzorgd door onze afdeling (locatie Vredegoed), samen met de afdeling Nieuwegein, IJsselstein en omstreken (locatie MEC, IJsselstein).

De opleiding is opnieuw ingericht, op basis van het nieuwe IVN-cursusboek, rekening houdend (uiteraard) met onze typen landschappen (veen-, weide, rivierenbegied) en de seizoenen.

(Ter toelichting: het cursusboek is ingedeeld in thema's, maar daar houdt de natuur zich niet zo aan). Het cursusteam bestaat uit Martin van Genderen, Ineke van Werven, Friedi de Jong, Titia Kan, Lieneke van Vuuren en Joop Bouwman. Martin en Joop coördineren de opleiding.

Naast kennis van de natuur wordt er in de komende opleiding veel aandacht besteed aan gidsvaardigheden. Hiervoor zijn Friedi en Joop verantwoordelijk.

Een en ander is voorbereid onder de bezielende leiding van Jan van Schooten. Hij heeft zijn ervaring en expertise ingezet, anders was het niet zo soepel verlopen.

Het cursushuis heeft 'met veel

plezier kennis genomen van het programma' en groen licht gegeven op basis van de aangeleverde stukken.

Mentoren

Voor de opleiding zijn een tiental mentoren aangetrokken van beide afdelingen. Deze krijgen een prominente rol in de begeleiding/ondersteuning van de cursisten en hun ontwikkeling.

Elke mentor krijgt 2 à 3 cursisten onder de vleugels. De mentoren zijn in twee sessies bij elkaar gekomen om e.e.a. voor te bespreken.

Informatieavonden

De informatieavonden zijn druk bezocht. Alle aanwezigen maakten een sterk gemotiveerde indruk. Ook waren er veel jongere geïnteresseerden, goed voor ons toekomstperspectief. Ook dit keer meer vrouwen dan mannen.

Aanmeldingen

Het aantal aanmeldingen heeft onze verwachtingen overtroffen. Er is een aantal aanmeldingen van andere afdelingen afgewezen (o.a. Amsterdam) en de groepsgrootte is nu 30 personen (echt het maximum van het maximum, om het nog enigszins overzichtelijk te houden)

Kennismakingsweekend

In maart vindt het kennismakingsweekend plaats, redelijk in de buurt (Lage Vuursche) waarin ook de

cursisten kennis maken met hun mentor.

We hopen op een leerzame, productieve tijd en vooral binding met het IVN en de afdelingen, zodat we de 'actieveledenlijst' weer kunnen aanvullen.

Activiteiten van de cursisten

De cursisten gaan stagelopen en participeren in werkgroepen. Ook zullen zij betrokken worden bij IVN-activiteiten, waar dat passend is. We hopen (gaan ervan uit) dat de cursisten ons IVN als een warm bad ervaren.

Succes

Aan alle medewerkers en cursisten een goede start toegewenst en veel succes met het verzorgen, dan wel volgen van de opleiding.

*Namens het cursusteam
Martin van Genderen
Joop Bouwman*

2020, het Jaar van de Wilde Eend

De Wilde Eend is de talrijkste eend van Europa en ook in Nederland is deze soort in grote getalen aanwezig. Toch gaat het niet goed met deze watervogel. De aantallen Wilde Eenden nemen sinds de jaren negentig langzaam af. Reden voor Sovon en Vogelbescherming om in 2020 extra aandacht te besteden aan de Wilde Eend. En ook jij kan daarbij helpen.

De Wilde Eend is in Nederland zo gewoon, dat men nauwelijks in de gaten had dat het er de laatste decennia steeds minder werden. Toch is sinds 1990 al ongeveer 30 procent van onze broedpopulatie verdwenen. De winteraantallen, bestaande uit Nederlandse standvogels en wintergasten uit Scandinavië, de Baltische staten en Rusland, vertonen een vergelijkbare afname. Eerdere onderzoeken laten zien dat er geen sprake is van

verhoogde sterfte van de volwassen vogels of een afname van het nestsucces. Over de overleving van de kuikens bleek echter weinig bekend te zijn. In 2020 zetten Sovon en Vogelbescherming Nederland deze bekende vogel samen in de schijnwerpers in het Jaar van de Wilde Eend.

De Wilde Eend is één van onze bekendste watervogels. Naar schatting leven er tussen de 200.000 – 300.000 broedparen in ons land. Ondanks dat je Wilde Eenden nog steeds overal kunt tegenkomen, neemt de soort al enkele decennia af. De vraag is waarom een soort die zich zo goed aan kan passen aan mensen en ogenschijnlijk weinig eisen aan zijn omgeving stelt, toch achteruitgaat. Een Sovon rapport uit 2015 wijst in de richting van een te lage overleving van eendenkuikens. Worden ze steeds vaker opgegeten, is er te weinig voedsel voor ze?

In het Jaar van de Wilde Eend gaan Sovon en de Vogelbescherming

daarom vooral naar de kuikenfase kijken. Het betreft een uitbreiding van een al in 2016 opgestart citizen science project. Hoeveel jonge eendjes worden er uiteindelijk groot? Met de hulp van het publiek willen ze meer gegevens verzamelen om deze vraag te beantwoorden. Begin 2020 lanceert Sovon een vernieuwde versie van de app KuikenTeller. Door gezinnetjes Wilde Eenden met kuikens te volgen en het aantal kuikens te tellen, verzamelt het publiek waardevolle informatie. Naast kuikens tellen wil Sovon ook meer kennis verzamelen over de verhouding tussen mannetjes en vrouwtjes Wilde Eenden.

Deze winter verschijnt er op de Sovon website meer praktische informatie over hoe ook jij kunt meedoen aan het Jaar van de Wilde Eend.

Bron: Sovon website

Annelies Speksnijder

Duurzaamheid / Kringlooplandbouw 1

De openbare bibliotheek heeft in het kader van Nederland leest in 2019 als cadeau het boek Winterbloei verspreid. Het bevat een verzameling verhalen waarin Jan Wolkers getuigt van zijn liefde voor de natuur. In het verhaal De schuimspaan van de tijd uit 2001 laat hij zijn schim - want meer zal er dan volgens hem niet meer zijn - dwalen over een Nederland waarvan hij hoopt dat het er in de loop van de tijd zo zou gaan uitzien. Na de uitspraak van De Hoge Raad is er een discussie losgebarsten over de te hoge uitstoot van stikstofoxiden.

De discussie zou moeten gaan over het behoud van de natuur. Maar in plaats daarvan zagen we TV-beelden van protesterende boeren die met hun trekkers diepe sporen trokken op het Malieveld en voor de deuren van provinciehuizen hun ongenoegen uitten. Het is daarom goed om daar als tegenwicht een paar passages voor de geest te halen van wat Wolkers daar in die tijd over schreef: 'Als een zilte bries mij als een ballonnetje door het helm het land in blaast, hoop ik duinen aan te treffen met meer vochtige dalen en natte vlakken dan nu, zodat mijn luchtige gestalte even uit kan rusten op een peluw van bittere gentiaan en parnassia'. Om elders in het verhaal verder te gaan met: 'Als ik van hot naar haar door het land dwarrel zou ik vele

Oostvaardersplassen tegen willen komen, afgewisseld met weilanden zoals ik die uit mijn jeugd ken. Dat wil zeggen dat men er nog het liefdesleven van koeien en stieren kan aanschouwen en langs sompige slootkanten, runderhoeven door-kneed, met een overdaad aan gele lis, moerasspirea en zwanenbloemen, door de er talrijk broedende grutto's weggekreten wordt.

Opvallend is dat Wolkers van oordeel was dat de economische gevolgen niet op de boeren afgewenteld mogen worden. In interviews met veehouders in de media die in rustiger sfeer verliepen gaven deze aan zich na het opheffen van melkquotum en de invoering van het mestquotum min of meer een speelbal te voelen van de overheid. Er zijn trouwens al heel wat veehouders die hun werkwijze hebben aangepast en op weg zijn naar kringlooplandbouw.

Zoals Willem van der Linden op wie we deze keer de aandacht op vestigen. De boerderij van Willem van der Linden ligt in de Bethunepolder. Willem kan je alles vertellen over wilde planten, vogels, de plekken waar vossen zich schuil houden enz. Het lag voor de hand dat hij natuurboer zou worden en daarbij graag wilde samenwerken met de natuurorganisaties, zo vertelde hij in een interview uit oktober 2019. Toen duidelijk werd dat er na de herinrichting van de polder meegeacht moest worden over het beheer, nam Willem deel aan de Projectgroep en aan de vergaderingen

van het bestuur van de 'Bewoners Belangen Bethune'. Willem werd gewaardeerd om zijn uitgebreide kennis en observatievermogen. Werkelijk niets van wat er op natuurgebied in de polder gebeurt, ontsnapt aan zijn aandacht. Gedurende het hele proces van besluitvorming moest er telkens naar compromissen gezocht worden. Naast kwelreductie kwamen er eisen op tafel in het kader van Natura 2000, de Groene Ruggengraat, de Vogelrichtlijn, de Ecologische Hoofdstructuur en wat al niet meer. Willem moest daardoor de plannen voor zijn bedrijf en voor het onderhoud van de natuur dat hij er bijdoet bijstellen. Veel van Willems ideeën werden overgenomen.

Willem: "Achteraf ben ik misschien wel te enthousiast geweest bij het realiseren van de natuur. Zo is te weinig rekening gehouden met het onderhoud: je moet in drassig grasland bij het maaien door kunnen rijden, stoppen is er niet bij want dan zak je weg en je hebt aangepaste machines nodig". Tijden een wandeling door de polder wordt duidelijk dat hij trots is op wat hij bereikt heeft.

Wanneer je van plan bent het verhaal "De schuimspaan van de tijd" te lezen, blader dan meteen even terug naar het verhaal 'De Grazige Weiden', dat begint met: 'In mijn tijd waren er maar twee schrijvers. God die de Bijbel had geschreven, en Jac. P. Thijsse, die de Albums van Verkade geschreven had. Na het lezen weet je meteen waarom we jaarlijks de J.P. Thijsse dag houden.

De redactie

De communicatie werkgroep

Sinds april dit jaar is de communicatie werkgroep een aantal keren bijeen gekomen in een ietwat andere samenstelling. We stellen ons daarom (opnieuw) aan jullie voor: Harm Dotinga zit in de werkgroep excursies, plaatst de digitale Bres op de website en houdt zich bezig met de inrichting van de website. Jan van Schooten redigeert en maakt de Bres, en maakt de digitale folder en gedrukte folders. Daarnaast is hij contactpersoon voor communicatie rondom de natuurgidsenopleiding 2020.

Lolke Stelwagen voorziet ons van originele ideeën op het gebied van Social Media, daarnaast beheert hij de website in technische zin. Anne-Marie Beekman verstuurt persberichten over activiteiten en

excursies en onderhoudt de maillijsten van de werkgroep stadsnatuur. Zij zorgt er ook voor dat berichten op Social Media geplaatst worden (Instagram, Facebook en Twitter). Richard Tukker maakt deel uit van de werkgroep stadsnatuur, plaatst berichten op de website en houdt zich bezig met Social Media (Facebook). Marloes van der Beek plaatst berichten op de website, verstuurt persberichten over activiteiten en excursies en onderhoudt de maillijsten van de afdeling. Zij is tevens contactpersoon naar het bestuur.

De werkgroep heeft één centraal mailadres waar je persberichten, vragen en opmerkingen naartoe kunt sturen: communicatie@ivnvecht-plassen.org. Anne-Marie en Marloes zorgen ervoor dat je bericht bij de juiste persoon terecht komt. Groot voordeel is: er is altijd iemand die je bericht leest en behandelt.

Ons motto is: u vraagt, wij draaien. Als je dus iets wilt op het gebied van communicatie en PR, neem contact op via communicatie@ivnvecht-plassen.org.

De werkgroep heeft de handleiding communicatie voor gidsen met jullie gedeeld. Hierin lees je wat je vooraf, tijdens en achteraf kunt doen bij het organiseren van een excursie. Ook voor nieuwe gidsen handig om kennis van te nemen! Het is de bedoeling om de handleiding jaarlijks rond te sturen.

We kunnen altijd versterking binnen de werkgroep gebruiken; heb je interesse om mee te denken en/of te doen, laat het ons weten!

Marloes van der Beek

Planten die je eigenlijk gezien moet hebben

Harig knopkruid.

Het was ongelooflijk zoveel paddenstoelen als er te zien waren tijdens de paddenstoelen excursie op 20 oktober jl. in het park van kasteel Nijenrode. Na een droge periode volgden er weken met veel regen. En dat was nu net wat de paddenstoelen nodig hadden. Bij het voorwandelen zagen we 76 verschillende soorten, waaronder Groene glibberzwammen, Kaarsvetzwam, een strook van 10 meter lang met Rechte koraalzwammen, Nevelzwammen, Anijs champignons, Narcisridderzwammen, Grote trechterzwammen, Pekstelen, Kogel houtskoolzwammen, Peervormige stuifzwammen, Stijfkoolzwam en Gewoon varkensoor. Het gaat tijdens zo'n excursie niet alleen over paddenstoelen, maar ook over het park en hoe de natuur zich voorbereidt op de winter en het nieuwe voorjaar. Opvallend was hoeveel blad er nog aan de bomen zat. Er werden die middag zo'n 150 volwassenen en kinderen rondgeleid.

Er waren niet alleen veel paddenstoelen te zien, er zat voor de tijd van het jaar veel blad aan de bomen. Opvallend was ook hoeveel wilde planten er nog of opnieuw in bloei stonden. In de buurt waar ik woon waren dat onder andere de Gewone berenklaauw, Reukloze kamille, Klein kuiskruid, Gewone melkdistel, Schermhavikskruid, Oranje Havikskruid, Gewone smeewortel, Nieuwnederlandse aster, Groot Robertskruid, Gewoon duizendblad, Scherpe boterbloem, Boerenwormkruid, Paarse dovenetel, Witte dovenetel, Madeliefje, Canadese fijnstraal en Harig knopkruid.

Van het Harig knopkruid stonden er volop planten verspreid tegen een schutting. Het geslacht knopkruid, *Galinsóga*, waarvan er twee soorten in Nederland voorkomen, behoort tot de familie van de Compositen. De twee soorten zijn Kaal knopkruid, *Galinsóga parviflora*, dat vroeger Klein Knopkruid werd genoemd en Harig knopkruid, *Galinsóga quadriradiata*. In de Bloemengids van wilde planten van Noordwest-Europa staat onder Harig knopkruid: klein, éénjarig, wit behaard. Bladeren eirond, spits, getand, donkergroen, tegenoverstaand. Hoofdjes met gele buisbloemen en 4-5 witte straal-

bloemen in losse groepjes bij elkaar. Groeit op kale en verstoorde grond, uit Z-Amerika. En voor Kaal knopkruid: minder behaard, bastaardeert met Harig knopkruid.

Bij soorten die zoveel op elkaar lijken en waarbij beide soorten volgens de FLORON verspreidingsatlas gelijk over Nederland verspreid zijn, is het toch wel prettig wanneer je van beide soorten een afbeelding hebt. Een smartphone helpt daarbij en anders wel de Veldgids van de Nederlandse flora samengesteld door Henk Eggelte. En daarmee is aan alle twijfel een einde gemaakt, al zullen deskundigen voor de zekerheid de langwerpige stroschubben en de vruchtpluisschubben nog wel even willen bekijken.

Jaap Stavenuiter

Geopark Heuvelrug i.o.

Burgerinitiatief Geopark Heuvelrug; project De Bilt en Stichtse Vecht

Geopark Heuvelrug is een burgerinitiatief, ruim 3 jaar geleden gestart in Zeist.

Het initiatief beoogt alle waarden van een gebied erkend en gewaardeerd te krijgen en daar uiteindelijk ook de Unesco-kwalificatie Geopark voor te behalen. Die kwalificatie kan je toegekend krijgen als het gebied bijzonder gevonden wordt v.w.b. de ondergrond en haar ontstaan, en de natuur en de cultuurhistorie die mede als gevolg van de ontstaansgeschiedenis is geworden zoals die nu is.

Binnen het burgerinitiatief Geopark Heuvelrug voeren we verschillende

projecten uit, zoals nu een project over en voor De Bilt en Stichtse Vecht, waarbij we de waarden van dit gebied extra "in het zonnetje" zetten. Dat doen we door met onze vrijwilligers, i.s.m. lokale organisaties, materiaal te ontwikkelen en te verspreiden, in dit geval een zogenaamde Ontdekkaart en een Boekje waarin het hele verhaal van het gebied verteld wordt. Met het hele verhaal bedoelen we het verhaal over: de ontstaansgeschiedenis en ondergrond, de bijzondere rol en betekenis van het water, de natuur, cultuurhistorie en de samenhang tussen al deze aspecten. De doelstelling van het project is bewoners, bezoekers en ondernemers van de gemeente De Bilt en Stichtse Vecht nader kennis te laten maken met de ontstaansgeschiedenis en ondergrond, de rol en betekenis van het water, de natuur en de cultuurhistorie van het gebied. De hogere ambitie is dat er bewuster met het gebied en het water omgegaan wordt en dat de kwaliteiten van het gebied mede daardoor beter beschermd worden en duurzaamheid bij elke verdere ontwikkeling centraal staat. Voor het burgerinitiatief is

draagvlak en samenwerking met lokale Partners cruciaal. Inmiddels hebben al meer dan 25 organisaties zich aangesloten als Partner van het beoogde Geopark. Daarmee geven zij aan achter de doelstelling van het Geopark te staan en waar mogelijk mee te werken aan de realisatie daarvan. Een van de laatst toegetreden Partners is IVN Vecht en Plassengebied. Al langere tijd werken we samen met IVN. Zo verzorgt Kees de Heer (IVN Amersfoort en Geopark) regelmatig excursies en opleidingen waarin het hele verhaal verteld wordt, dus niet alleen over de natuur, maar ook over het ontstaan en de cultuurhistorie.

Kees biedt aan op 8 februari a.s. van 13-15 uur voor belangstellenden een proef-geoparkexcursie te organiseren op de 's Gravelandse landgoederen Boekesteyn, Schaep en Burgh. Opgeven kan met een mailtje naar geoparkexcursie@gmail.com.

Neem eens een kijkje op www.geoparkheuvelrug.nl en abonneer u op de (gratis) nieuwsbrief.

Terugblik op 2019: excursieserie Natuur en verdedigingswerken in Utrecht

Afgelopen jaar heeft de stadsnatuurwerkgroep, naast de gebruikelijk excursies in de stad en het slootje-prutten met enthousiaste kinderen, een serie excursies rond een thema georganiseerd: de natuur in de verschillende seizoenen, bij de vele verdedigingswerken in en om de stad, die van invloed zijn (geweest) op wat er groeit en bloeit.

Utrecht is al zeker 2000 jaar bewoond door mensen en hoe heeft dat de natuur beïnvloed, en de natuur de mens? De Romeinen bijvoorbeeld hebben waterlopen aangepast in het gebied waar ze woonden. Die waterlopen bepaalden waar bewoning mogelijk was, op de hoge zandruggen tussen het moeras. Veel bomen en planten zijn geïntroduceerd door de Romeinen, om te dienen als voedsel of productiehout, zoals de walnoot en de tamme kastanje. Dit was het onderwerp van onze laatste excursie rond dit thema. Zie elders in de Bres het artikel over deze excursie in Leidsche Rijn, rond Castellum Hoge Woerd. Van grote invloed op de stad zijn de forten van de Hollandse Waterlinie geweest. Drie van de vijf excursies vonden plaats rond een fort of ander onderdeel van de Waterlinie.

Die in de Zilveren Schaats was het meest bijzonder, omdat dat gebied afgesloten is voor publiek en wij eenmalig belangstellenden mochten meenemen. De Zilveren Schaats wordt natuurlijk beheerd, er zijn dus vooral inheemse bomen. Dat terwijl de meeste excursies in stadsparken plaatsvinden waar veel "exotische" aanplant is. Het verschil komt doordat bij natuurlijk beheer de natuurwaarde voorop staat en bij parkbeheer de publiek-trekkende waarde.

Ook de begroeiing rond de forten in het Beatrixpark (Lunetten) en fort de Klop (Overvecht) is in vergelijking met veel stadsparken vrijwel inheems. Zeer interessant om te zien, was hoe het schootveld rond de forten (met vooral wilgen en meidoorns) nog steeds zichtbaar is in het landschap. Vanuit de forten moest de wijde omgeving in de gaten gehouden kunnen worden, dus geen bebouwing en geen grote robuuste bomen.

De excursie in het Wilhelminapark voerde onder andere langs de Ex-Bunker, en dan komen we uit bij de Tweede Wereldoorlog. Op de Maliebaan, die vlakbij ligt, waren hoofdkwartieren van de Duitse bezetter en de NSB gevestigd en die moesten verdedigd worden. Daarom werden er verschillende bunkers ten oosten van de Maliebaan aangelegd. Het was de eerste lentedag van februari dus we liepen verder langs bomen die net aan het uitbotten waren, zoals de hazelnoot. Het park was onlangs beplant met bijzondere bomen die uitgezocht zijn op de toekomst en bestand zijn tegen de komende klimaatverandering. Al met al zijn wij erg tevreden over deze serie en de belangstelling was goed, vrijwel alle excursies zaten vol. Bij deze thema-excursies heeft vrijwel ieder actief werkgroep lid van stadsnatuur een steentje bijgedragen.

Titia Kan en Anne-Marie Beekman, namens de werkgroep stadsnatuur

Natuurcursus bij werkgroep Stadsnatuur Utrecht

In Utrecht wonen niet alleen veel mensen, ook veel dieren leven in de stad. In een 4-delige cursus komt u alles te weten over zoogdieren, amfibieën, vliegende insecten en vogels. De lezingen zijn op maandag (en 1 dinsdag) en de daarbij behorende excursies zijn op zaterdag, theorie en praktijk horen bij elkaar.

- maandag 10 februari** - lezing zoogdieren
- zaterdag 15 februari** - excursie
- maandag 9 maart** - lezing amfibieën
- zaterdag 14 maart** - excursie amfibieën
- dinsdag 14 april** - lezing vliegende insecten
- zaterdag 18 april** - excursie wilde bijen
- maandag 11 mei** - lezing vogels
- zaterdag 16 mei** - excursie vogels

U kunt zich aanmelden via stadsnatuur@hotmail.com. De lezingen zijn in Eilandsteede, in Park Transwijk. Het cursusgeld bedraagt voor IVN-leden € 40,- (minimaal 1 jaar lid) en voor niet-leden € 50,-. U-pashouders betalen 25 euro.

Vecht en plassen *actief*

Bericht van de Paddenstoelen werkgroep.

Het was een actief jaar voor de paddenstoelen werkgroep. In april hebben we met behulp van microscopen sporen bekeken en andere weefselonderdelen. Dit is nodig om de gevonden paddenstoelen beter te kunnen determineren.

Ook in april vonden diverse leden van de PWG de Kapjesmorielje. Deze van de foto hierboven stond gewoon in de berm van de tuinbouwweg in Maarssen. Door de

regen die af en toe het land teisterde, waren er in de zomer bij vlagen al leuke paddenstoelen te zien. Boleten, Champignons en Reuzenbovist bijvoorbeeld. Vanaf september tot en met november zijn we elke vrijdag ochtend het bos in getrokken. Vaak vonden we wel 50 soorten paddenstoelen. Op de J.P.Thijssedag hebben we een bijdrage geleverd aan het middagprogramma in Amelisweerd. Hier hebben we voor het eerst gebruik gemaakt van de aangeschafte loepjes. Ook bij de publieksexcursies in Gunterstein (16 personen) en Nijenrode (167 personen !!) waren de loepjes een leuke aanvulling. De mensen maken kennis met wonderlijke details en kunnen zich nog meer verbazen over de schoonheid van de natuur. Natuurlijk is er ook weer veel taart gegeten en geluncht bij de Biltsche Hoek (foto hieronder).

Op 6 december was ons afsluitend overleg. Voor het komende jaar staat er weer een determineerachtend in de planning en een voorjaarspaddenstoelentocht. We gaan ons meer verdiepen in de relatie tussen de stikstofproblematiek en het voorkomen van paddenstoelen. Er zijn nu 6 mensen tevens lid van de Nederlandse Mycologische Vereniging, waardoor er meer kennis in de groep komt. We hopen dat er vanuit de natuurgidsenopleiding een aantal cursisten kiezen voor een stageplek bij de paddenstoelen werkgroep.

Tot slot nog een weetje (dank Yvonne) voor iedereen die zich afvraagt of de grond van zijn/haar tuingrond gezond is: Begraaf een vuile onderbroek in de grond. Wacht 3 weken. Kijk of hij er nog is. Niet? Schone grond! (natuurlijk dankzij o.a. de schimmels).

Hanni Meulemans

Werkgroep Stadsnatuur

Utrecht zit vol resten van planten en dieren.

"Bevroren" in stenen stoepen en kozijnen.

De eerste excursie waar de regen welkom was

Verslag Castellum Hoge Woerd.

De werkgroep Stadsnatuur heeft in 2019 vijf excursies rond het thema "de natuur in 4 jaargetijden in een historische context" gehouden. Op 23 november was de laatste excursie rond het Castellum Hoge Woerd onder leiding van Titia en mij. Wij namen de 21 deelnemers ver terug in de tijd. Niet alleen terug naar de Romeinse tijd, maar ook naar het oude steentijdperk (10.000 jaar voor Christus). Daar over straks meer.

De Romeinen begonnen zich vanaf 12 voor Christus voor een langere tijd in Nederland te vestigen. Nadat ze in 9 na Christus in het Teutenburgerwald door de Germanen waren verslagen kozen ze de Rijn als grensrivier. Langs deze rivier kwamen forten en wachttorens.

Het Castellum Hoge Woerd is gebouwd op de plek van een Romeins fort. Boven op het dak van het Castellum werd aan de deelnemers verteld in wat voor landschap de Romeinen terecht kwamen. In de Romeinse tijd splitste de Rijn zich ten westen van Utrecht in twee takken. De noordelijke tak liep via Vleuten naar Harmelen en de zuidelijke tak (Heldammer stroom) liep via de Meern naar Harmelen. De zuidelijke tak liep ten oosten van het Castellum. Dit is nu door het golvend grasveld zichtbaar gemaakt.

Het schip dat in het Castellum ligt is waar vroeger de zuidelijke tak was gevonden. Het splitsen van de twee takken werd mede veroorzaakt door het geringe hoogte verschil tussen Utrecht en Woerden. Dit zorgde ervoor dat zand werd afgezet en zo stroomruggen werden gevormd waar de Romeinen de grensweg (Limes) en hun forten aanlegden. Als de Rijn overstroomde werden wat verder van de rivierloop de kleinere maar vruchtbare kleideeltjes afgezet. Goed voor de lokale voedselvoorziening.

Niet alleen in de Romeinse tijd, maar ook later wanneer in het gebied klei gewonnen wordt en begin 20ste eeuw tuinders zich in het gebied gingen vestigen. Na 200 werd het in Europa koeler en natter en het gebied werd geteisterd door verschillende overstromingen. Dit en de onstabiele situatie in Rome zorgden ervoor dat het gebied verlaten werd.

Buiten het Castellum ging Titia in op archeobotanie. Met archeobotanie kan men aan de hand van plantenresten, zoals zaden, stuifmeel, hout of houtskool in bodemlagen waarvan bekend is hoe oud deze zijn, vaststellen hoe lang een plant al in Nederland aanwezig is. Zo blijkt, in tegenstelling tot wat sommige bronnen vermelden, de kers niet door de Romeinen te zijn geïntroduceerd, maar al sinds 3500 voor Christus in Nederland voor te komen. De Romeinen hebben de Nederlandse natuur wel met een aantal bomen verrijkt. Denk daarbij aan de tamme en paardenkastanje, de walnoot en de mispel. In tegenstelling tot zijn naam doet vermoeden kwam de Spaanse aak al ruim voor de Romeinen in Nederland voor. Namelijk 400 jaar voor Christus. Romeinen maakten daar zoals in het Castellum te zien is wel gereedschappen van.

Het schip dat in het Castellum ligt is gemaakt van eikenhout. Dat hout kwam uit Noord-Frankrijk en de planken zijn minstens 30 meter lang. Een echte woudreus. Eiken zijn met linden, iepen en essen bomen die 7000 voor Christus voorkwamen. De linde komt al vanaf de oude steentijd (10.000 – 8.000 voor Christus) in Nederland voor. Er zijn in de grondlagen van de midden steentijd (8.000 – 5.300 voor Christus) resten van lindhouten kano's gevonden die met vuurstenen werktuigen zijn gemaakt. Tijdens de excursie kwamen we drie typen elzen tegen: de zwarte els, de lacianata-variant van de zwarte

els en de hartbladige of Italiaanse els. De zwarte els komt al vanaf 5000 voor Christus in Nederland voor, terwijl de hartvormige els vanaf 1820 aangeplant is. Nog een weetje: wisten jullie dat de beuk relatief nog een jonge boom in het landschap is? De beuk verschijnt pas 2000 voor Christus in Nederland. Ook van de beuk kwamen we meerdere varianten tijdens de excursie tegen: de beuk en de vederbeuk.

Terug naar de Romeinen. Bij dierenstallen van het Castellum werd de deelnemers gevraagd welk dier de Romeinen naar Nederland hadden meegebracht. Ze hadden de keus uit ratten, muizen, konijnen of cavia's. Het goede antwoord was: konijn. Het konijn komt namelijk oorspronkelijk uit Spanje vandaan. Spanje dankt daar zelfs zijn naam aan. De Feniciërs (een zeevarend volk uit Libanon) troffen in de 11de eeuw voor Christus in Spanje veel konijnen aan. Zij vonden deze erg veel lijken op de voor hun bekende klipdassen. Het land gaven ze toen de naam 'i-saphan-im'; wat land van de klipdassen betekent. De Romeinen hebben deze naam verbasterd tot Hispania. Wisten jullie trouwens dat geroosterde muizen met honing een delicatessen voor de Romeinen was en dat de fazant waarschijnlijk ook al door de Romeinen in Nederland is geïntroduceerd.

De excursie was zeer geslaagd, al werden de deelnemers op een gegeven moment wel afgeleid door een aantal marcherende Romeinen. Het was zeer leuk om tijdens de excursie de relatie tussen het verre verleden en de huidige tijd te laten zien.

John van Himbergen

Bronnen:

1. Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen onder redactie van Bert Maes
2. ANWB bomengids van Europa
3. Wikipedia

Nieuwjaarsreceptie

Het blijft ieder jaar weer een culinaire verrassing. Complimenten voor "Heel IVN Vecht en plassengebied bakt"

Aktiviteitenkalender 2020 IVN Vecht en Plassengebied

Zondag 26 januari, 10:00-12:00 uur
Tuinvoegeexcursie in het Griftpark
Stadsboerderij Griftsteede, Van Swinden-
straat 129, Utrecht

Vrijdag 14 februari, 20:00-22:00 uur
Uilenlezing en excursie in Haarzuilens
Emmausgebouw, Eikstraat 14, Haarzuilens

Zondag 16 februari, vanaf 14:00 uur
Opening stinzenplantentuin Commelinhof
Commelinhof, park Vechtenstein, Maarssen

Zaterdag 29 februari, 20:00-22:00 uur
Sterrenkijken
Boerderij Vredegoed, Heuvellaan 7, Tienhoven

Zondag 8 maart, 14:00-16:00 uur
Voorjaar in binnentuin van Gunterstein
Gunterstein, Zandpad 48 in Breukelen

Zondag 29 maart, 14:00-16:00 uur
Voorjaarsbloeiërs op Nijenrode
Nijenrode, Straatweg 25, Breukelen

Zondag 19 april, 10:00-12:30 uur
Vogelexcursie in Waverhoek
Botholsedwarsweg 13, Waverveen

Zondag 10 mei, 10:00-12:00 uur
Fietsexcursie natuurvriendelijke stad
Utrecht-West

Zondag 17 mei, 10:00-12:30 uur
Vogelexcursie in De Groene Jonker
De Groene Jonker, Hogedijk in Zevenhoven

Zondag 24 mei, 14:00-16:00 uur
Natuurtocht door de Buitenhof, Maximapark
Buitenhof, Hof Terwijdweg 1a, Vleuten

Vrijdag 12 juni, 18:30-21:00
Watersafari Maarsseveenseplas
Maarsseveenseplas, Herenweg 53, Maarssen

Zondag 14 juni, 14:00-16:00 uur
'Slootje prutten' voor kinderen
Winklerlaan 151, Utrecht

Zondag 21 juni, 20:00-22:00 uur
Midzomer Stadssafari
Pausdam 3, Utrecht

Zaterdag en zondag 22 en 23 augustus,
14:00-14:00 uur
IVN etmaal
Streekmuseum Vredegoed, Heuvellaan 7, Tienhoven

Zaterdag 29 augustus, 20:00-22:00 uur
Vleermuisexcursie
Nijenrode, Straatweg 25, Breukelen

Zondag 30 augustus, 14:00-16:30 uur
Natuurmiddag
Hoeve Wielewaal, Thematerweg 10, Haarzuilens

Zondag 6 september, 14:00-16:00 uur
Ringslangenexcursie in Nieuw Wulven
Marsdijk 5-7, Bunnik

Zaterdag 12 september, vanaf 10:00 uur
Open monumentendag natuurexcursie
Bert Bospad, tegenover Kerkdijk 85, Westbroek

Zondag 13 september, 10:00-13:00 uur
Vogelexcursie langs het Bert Bospad
Bert Bospad, tegenover Kerkdijk 85, Westbroek

Zaterdag 26 september, 14:00-16:00 uur
Zaden en vruchtenexcursie
Utrecht

Zondag 27 september, 14:00-16:00 uur
Paddenstoelenexcursie Over Holland
tov Rijksweg 10A, Nieuwersluis

Zaterdag 10 oktober, 14:00-16:00 uur
Hofjeswandeling
Utrecht

Zondag 18 oktober, 14:00-16:00 uur
Paddenstoelenexcursie in park Nijenrode
Nijenrode, Straatweg 25, Breukelen

Zaterdag 24 oktober, 20:00-22:00 uur
Nacht van de Nacht
Fort Maarsseveen, Herenweg 3, Maarssen

Zaterdag 7 november, 14:00-16:00 uur
Sint Maarten kinderpuzzeltocht
Stadstuin Zuilen, in Oud Zuilen, Utrecht

Zaterdag 7 november, 10:00-15:00 uur
Natuurwerkdag
Commelinhof, park Vechtenstein, Maarssen

Op onze IVN- website
[https://www.ivn.nl/afdeling/
vecht-en-plassengebied/
activiteiten](https://www.ivn.nl/afdeling/vecht-en-plassengebied/activiteiten)

vind je uitgebreide informatie
over bovenstaande activiteiten
en meer informatie over IVN.

Bewaar deze kalender of hang hem op zodat je geen activiteit zult missen

De werkgroepen in het Vecht & Plassengebied

Paddestoelenwerkgroep

Contactpersoon: Hanni Meulemans-Mik
Email: hannimik@xs4all.nl
In het najaar iedere vrijdagochtend op paddestoelenjacht

Jeugdwerkgroep en scharrelkids

Contactpersoon: Marijke Zoetelief
Email: marijkezoetelief@gmail.com

Werkgroep Commelinhof

Contactpersoon: Minke Schröder-Baron
Email: minke.schroder@ziggo.nl
Gehele jaar iedere vrijdagochtend open voor onderhoud.
Voor het publiek op zondagmiddag van 16 februari tot half mei open.
Adres: Park Vechtenstein, Maarssen

Waterwerkgroep

Contactpersoon: Marijke zoetelief
Email: marijkezoetelief@gmail.com

Vleermuizenwerkgroep

Contactpersoon: Wieneke Huls
Email: w.huls@online.nl

Wandelingenwerkgroep

Contactpersoon: Willemien Valewink
Email: w.valewink@hetnet.nl

Werkgroep excursies

Contactpersoon: Dries Klooster
Email: dries.klooster@telfort.nl
Aanvraag excursies: Truus Lefeber
Email: truus.ivnvp@gmail.com

Vogelwerkgroep

Contactpersoon: Annelies Speksnijder
Email: j.e.speksnijder@ziggo.nl

Werkgroep Stadsnatuur

Contactpersoon: Titia Kan-Boot
Email: titiakan@planet.nl

Werkgroep natuurkoffer

Contactpersoon: Vacant

Het bestuur

Voorzitter: John van Himbergen
Email: johnvanhimbergen@yahoo.com

Secretaris: Truus Lefeber
Email: truus.ivnvp@gmail.com

Penningmeester: Terenia de Reus
Email: t.de.reus@xs4all.nl

Bestuursleden: Marloes van der Beek, Christian Naethuys, Eugénie Weenink

Vertrouwenspersoon

Alle leden van IVN Vecht en Plassen die binnen de vereniging te maken krijgen met ongewenst gedrag of seksuele intimidatie kunnen mij contacten voor advies en hulp.

Agnes Janmaat

Telefoonnummer: 0346-243961

Nog wat werkgroepen

Werkgroep communicatie

Contactpersonen

De Bres: Jan van Schooten
Email: jcvanschooten@gmail.com

PR en communicatie: Marloes van der Beek

Email: marloes.ivn@gmail.com

Website: Harm Dotinga

Email: h.dotinga@hetnet.nl

Winkeltje: functie vacant

Werkgroep bijscholing

Contactpersoon: Marijke Zoetelief
Email: marijkezoetelief@gmail.com

Cursus werkgroepen

Werkgroep natuurscursus

Contactpersoon: Bernadet Sijmons
Email: inez.kollaard@planet.nl

Werkgroep Stadsnatuur

Contactpersoon: Joke van der Ham
Email: jh.ham@hccnet.nl

Werkgroep natuurgidsencursus

Contactpersoon: Joop Bouwman
Email: joopbouwman54@gmail.com

Via onze facebook pagina
<https://www.facebook.com/ivn-vechtplassen>

Van de Ledenadministratie

Beste mede IVN-ers,

In de afgelopen periode hebben wij dertien nieuwe leden mogen verwelkomen:

Frank Driessen
Riejet Baaré
Dianne Pullen
Inez Reinalda
Anina Jonkers
Rob van der Veer
Dimitra Dimitriou
Jochem van Drimmelen
Wil van der Eijk
Damaris Wieles
Renée Stam
Margreet Alkema
Vincent Honigh

Een deel van hen zal mee gaan doen met de opleiding tot natuurgids, anderen zijn gewoon lid geworden. Wat de reden ook is, het is erg leuk dat jullie erbij gekomen zijn. Van harte welkom.

Drie leden hebben ons verlaten.

Belangrijk in 2020

11 jan: nieuwjaarsreceptie
16.00- 20.00: Vreedegoed
11 febr. Bestuursvergadering
14 mrt: bijeenkomst voor nieuwe leden
26 mrt: ALV
12 mei: bestuursvergadering
8 sept: bestuursvergadering
1 okt: gidsenvergadering
24 nov: bestuursvergadering
29 okt: werkgroepcoördinatoren overleg

Ook belangrijk in 2020

Tuinvogeltelling: 24-26 januari
Sterrenkijkdagen: 28 februari – 1 maart
Slootjesdagen: 12-14 juni
IVN etmaal: 22-23 augustus
Open monumentendagen: 12-13 september
Nacht van de nacht: 24 oktober
Natuurwerkdag: 7 november

Vakanties:

Voorjaarsvakantie: 22 februari – 1 maart
Meivakantie: 25 april – 3 mei
Zomervakantie: juli - augustus
Herfstvakantie: 18-25 oktober
Kerstvakantie: 21 december – 5 januari

De Com- melinhof zoekt extra handjes

Zoek je een tijd-
besteding in de
natuur, wil je de
natuur van dichtbij
meemaken?

Kom dan eens langs
op een vrijdagoch-
tend bij de Com-
melinhof.

Iedere week van 10
tot 12 uur zijn er
vrijwilligers die met
hart en ziel de Com-
melinhof in stand
houden.

Je bent van harte
welkom en de koffie
staat klaar.

Groeten uit de Commelinhof

ivn natuur
educatie

Sandd

Port betaald
Port payé

Aan de heer/mevrouw:

Indien onbestelbaar dan graag retour zenden aan:
Ledenadministratie IVN Vecht & Plassengebied
T.a.v. Eugenie Weenink,
Boomstede 505, 3608 BK Maarssen